Tekoälyasetusehdotus
U-jatkokirje (UJ 22/2023 vp)

Johtava asiantuntija Maria Hauptmann
Työ- ja elinkeinoministeriö
Lakivaliokunta 19.9.2023

Työ- ja elinkeinoministeriö
Arbets- och näringsministeriet

Mistä tekoälyasetuksessa on kyse?

Riskiperustainen ja käyttötapauskohtainen lähestymistapa

- *Korkean riskin tekoälyjärjestelmiä voivat olla esim. järjestelmät, jotka:*
  - *Määrittävät henkilön pääsyn koulutuslaitokseen tai työpaikkaan*
  - *Arvioivat henkilön luottokelpoisuutta*
  - *Avustavat lain tulkinnassa ja soveltamisessa*
- *Yleiskäyttöiset tekoälyjärjestelmät / foundation mallit (esim. ChatGPT) asetettaisiin tiukennettuja vaatimuksia*

Käsittelytilanne

- Neuvosto vahvisti kantansa asetusehdotukseen joulukuussa 2022 ja Euroopan parlamentti puolestaan kesäkuussa 2023
- Trilogineuvottelut käynnistettiin kesällä, ja neuvottelut jatkuvat syksyllä
  - Neuvotteluissa edelleen avoinna keskeisimmät kysymykset, esim. tekoälyn määritelmä, kielletyt ja korkean riskin tekoäly käyttötapaukset
- Tavoitteena yhteisymmärryksen saavuttaminen trilogineuvotteluissa loppuvuodesta

Yleisesti Euroopan parlamentin muutosehdotuksista (1/2)

- EP:n kanta tietyiltä osin tiukempi kuin neuvoston kanta
  - EP ehdottaa esimerkiksi **laajennuksia** kiellettyihin tekoälykäytänteisiin, esim.
    - Täysikielto reaaliaikaiselle biometriselle etätunnistamiselle
    - Jälkikäteinen biometrinen etätunnistaminen tallenteilta sallittua vain tiettyjen tiukennettujen edellytysten täyttyessä
    - Rikollisen käyttäytymisen ennustaminen tekoälyn avulla
    - Ihmisten tunnetilojen tulkinta tekoälyn avulla mm. lainvalvonnan sektorilla
  - **Laajennuksia** korkean riskin tekoälyjärjestelmiin, esim.:
    - Maahanmuuttotrendejä ennustavat tekoälyjärjestelmät
    - Vaalien tulokseen tai äänestyskäyttäytymiseen vaikuttavat tekoälyjärjestelmät

Yleisesti Euroopan parlamentin muutosehdotuksista (2/2)

- EP on esittänyt **lukuisia uusia elementtejä** asetusehdotukseen, joiden vaikutuksia ei ole voitu arvioida, esimerkiksi:
  - Perustamallien (*foundation models,* esim. ChatGPT:n kaltaiset järjestelmät) tarjoajille asetetut velvollisuudet
  - Oikeussuojakeinot
    - Mm. tekoälyasetuksen lisääminen ilmoittajansuojeludirektiivien soveltamisalaan, henkilön oikeus saada selvitys tekoälyjärjestelmän roolista päätöksenteossa
  - Sääntely yksipuolisesti asetettujen sopimusehtojen kohtuuttomuudesta

Suomen kanta (1/3): yleisesti

- Suomi pyrkii yleisesti siihen, että neuvotteluissa voitaisiin tukeutua mahdollisimman pitkälle **neuvoston yleisnäkemykseen**
- Erityisesti Suomi suhtautuu varauksellisesti korkean riskin tekoälyjärjestelmien listauksen (liite III) laajennuksiin neuvoston yleisnäkemykseen verrattuna
  - Varauksellinen suhtautuminen EP:n ehdotukseen **tekoälyavusteisen rikosanalyysin sisällyttämisestä** korkean riskin tekoälyjärjestelmiin

Suomen kanta (2/3): kielletyt tekoälykäytänteet

- Suomen mukaan tekoälyä pitäisi voida hyödyntää **reaaliaikaisessa sekä jälkikäteisessä biometrisessä etätunnistamisessa** lainvalvontaviranomaisten toiminnassa
  - Tulisi olla tarkasti rajatut reunaehdot ja huomioida perus- ja ihmisoikeuksien toteutuminen

- Kiellettyihin tekoälykäytänteisiin ei tulisi kuulua luonnollisia henkilöitä koskevien riskiarviointien tai data-analyysien teko lainvalvontaviranomaisten toiminnassa tekoälyn avulla perustuen **henkilön liikkumistietoihin**

- Henkilöiden tunnetiloista päätelmiä tekevät tekoälyjärjestelmät lainvalvonnassa ei tulisi olla kiellettyjä, mutta Suomi voi tarvittaessa olla joustava
  - **Henkilön liikehdintää, liikehdintätapaa tai muita liikkumisen ominaispiirteitä** ei tulisi käsittää tunnetiloiksi

Suomen kanta (3/3): sopimusehdot ja oikeussuojakeinot

- Varauksellinen suhtautuminen EP:n ehdottamaan sääntelyyn **yksipuolisesti asetettujen sopimusehtojen kohtuuttomuudesta**
  - Ehdotettu sääntely monilta osin epäselvää; esim. soveltuuko sääntely, jos sopimusosapuolet katsotaan neuvotteluvoimaltaan tasavahvuisiksi
  - Varauksellinen suhtautuminen siihen, että sääntely vaikuttaisi taannehtivasti voimassaoleviin sopimuksiin

- Ehdotetun **oikeussuojakeinoja** koskevan sääntelyn yhteensopivuutta suhteessa kansallisiin oikeussuojakeinoihin ja niitä koskeviin menettelyihin arvioitava

- Tekoälyasetuksen lisäämisellä **ilmoittajansuojeludirektiivin** soveltamisalaan mahdollisesti ennakoimattomat vaikutukset